

Restauruotas grafo Juozapo Tiškevičiaus įkapinis kryžius

Julius KANARSKAS

Restauruotas prieš trejetą metų grafo Juozapo Tiškevičiaus (1835–1891) sarkofage tarp kitų įkapių rastas įkapinis kryžius.

Užsakytas grafienės

Kryžius rastas Kretingos muziejaus iniciatyva vykdant mokslinius tiriamuosius grafų Tiškevičių šeimos koplyčioje palaidotų asmenų palaikų identifikavimo darbus. Tyrėjus nustebino, kad šis palyginti masyvus, 199 x 105 cm dydžio ir 97,4 g masės sidabro kryžius liko nepastebėtas XX a. 6 dešimtmetyje grafų koplyčioje „pasidarbavusių“ kapų plėšikų.

Grafas
Juozapas
Tiškevičius.
A. V. Štrauso
nuotr. Vilnius,
1881–1885 m.
Kretingos
muziejaus
rinkinio nuotr.

Tiesa, iš pirmo žvilgsnio kryžius neatrodė labai imponantiškai, kadangi visas buvo pasidengęs storoku apnašų ir oksidų sluoksniu, nuo sidabro masėje esančių vario ir kitų metalų priemaišų pažaliavęs, vietomis pažeistas korozijos. Istorinių duomenų apie šį kryžių ruošiantis identifikavimo tyrimams nebuvo rasta.

Pradėjus domėtis kryžiaus atsiradimo istorija, Kretingos muziejuje išlikusiame gra-

Juozapo Tiškevičiaus sarkofage rastas kryžius.
J. Klietkutės nuotr.

fų Tiškevičių archyve pavyko rasti grafienės Sofijos Tiškevičienės 1891–1893 metų ūkinės-finansinės veiklos užrašus. Juose rasta žinių apie grafo Juozapo Tiškevičiaus laidotuvių 1891 m. išlaidas. Vienoje išlaidų eilutėje grafienė nurodo, kad Bejeriui už sidabrinį kryžių sumokėjo 92 vokiškas markes. Kas buvo tas Bejeris – juvelyras ar prekybininkas, nenurodyta. Valiuta bei kiti įrašai apie įsigytas priemones ir paslaugas laidotuvėms leidžia manyti, kad jis gyveno Karaliaučiuje arba Klaipėdoje.

Atlikus palaikų identifikavimą, kol bus restauruoti laiko ir kapų plėšikų suniokoti sarkofagai, palaikus buvo nutarta perkelti į medinius karstus. Metalų dirbinių restauratorius-ekspertas Gintaras Kazlauskas pasiūlė Juozapo Tiškevičiaus kryžių restauruoti ir pagal jį pagaminti kopijas būsimiems mediniams karstams.

Atkurta dalis istorijos

Pašalinus apnašas, kryžius atgavo pirminę išvaizdą. Tolesni tyrimai padėjo atkurti dalį jo istorijos. Pasirodė, kad Nukryžiuotojo skulptūrėlė išlieta Rusijoje, Sankt Peterburge, auksakalio Aleksejaus Sosino dirbtuvėse.

Juozapo
Tiškevičiaus
sarkofage rastas
kryžius. 2014 m.
J. Kanarsko nuotr.

Apie tai liudija perizonijaus krašte įspaustos meistro insignijos („AC“, t. y. Алексей Сосин), rusiška sidabro praba – „84“ ir Sankt Peterburgo ženklas. Yra žinoma, kad A. Sosinas darbovosi tuometinėje Rusijos imperijos sostinėje XIX a. viduryje, o įspausas Sankt Peterburgo herbas naudotas iki 1856 m. Taigi galime teigti, kad Nukryžiuotojo figūrėlė nulieta XIX a. 6 dešimtmetyje. Jai naudotas sidabro ir kitų spalvotųjų metalų lydinys, kurio vieno kilogramo masėje yra 875 gramai gryno sidabro.

Nukryžiuotasis pritvirtintas prie kryžiaus išplatintais trilapio dobilo pavidalo galais. Jis plokščias, sidabro lydinio, su iškilomis suapvalintomis ir amalgaminiu būdu auksuotomis briaunomis kraštuose. Kitoje kryžiaus pusėje, apatiniame gale įspausta SI sistemoje naudojama praba „800“, liudijanti, kad vienam kilogramui lydinio panaudota 800 gramų sidabro. Po prabos ženklu yra firminis gamintojo ženklas. Jame ekspertas G. Kazlauskas išvelgia pavardę „[...] REYER“ ir mano, kad kryžius buvo nulietas Vokietijos imperijoje, t. y. tuo metu vokiečių valdytoje Klaipėdoje arba Karaliaučiuje. Tačiau įspaudas nėra labai ryškus: juvelyro vardo pirmoji raidė neaiški, o pavardę galima skaityti ir kaip „BEYER“. Tad pasitvirtina Sofijos Tiškevičienės užrašuose esanti žinutė, kad kryžių ji užsakiusi meistrui Bejeriui.

Neįkainojama vertybė

Kad tai yra grafienės užsakytas įkapinis kryžius, liudija jo nugarinėje pusėje išgraviruotas dedikacinis įrašas lenkų kalba: skersinio plokštumoje – „Józef hr Tyszkiewicz“ (grafas Juozapas Tiškevičius), liemens plokštumoje – „ur. 1835 r. † 1891 r.“ (g. 1838 m. † 1891 m.). Vis dėlto neaišku, kaip rusų juvelyro pagamintas Nukryžiuotasis 1891 m. atsidūrė ant Vokietijos meistro nulieta kryžiaus. Reikia manyti, kad Nukryžiuotojo figūra nuo seno priklausė grafui Juozapui Tiškevičiui ir buvusi pritvirtinta prie medinio kryželio. Išlydėdama grafą į paskutinę kelionę, jį mylinti žmona Sofija užsakė Nukryžiuotajam naują kryžių, kurį įdėjo mirusiajam į rankas.

Pragulėjęs kape daugiau kaip 120 metų, kryžius išsilaikė gerai. Nukryžiuotojo figūrėlė ir dedikacinis įrašas korozijos beveik nepažeisti. Korozija nežymiai pažeidė tik kryžiaus apačią, kuri kontaktavo su mirusiuoju ir jo rūbais.

Grafo Juozapo Tiškevičiaus įkapinis kryžius – neįkainojama kultūros vertybė, pasakojanti mums apie Kretingos grafų Tiškevičių šeimą ir XIX a. paskutiniojo dešimtmečio didikų laidojimo tradicijas. ■

Restauruotas kryžius. 2017 m.
Kretingos muziejaus archyvo nuotr.

